

Primeri oblik trajnostnega turizma v Mestni občini Ljubljana

IZVLEČEK

Turistična destinacija Ljubljana spada med vodilne destinacije na področju trajnostnega turizma v svetovnem merilu. Zanj je značilna pristna trajnost, ki je izjemno pomembna prvina njenega značaja, zgodbe in mednarodne prepoznavnosti. S svojo zeleno podobo in trajnostno razvojno usmeritvijo mesto ponuja odlične možnosti za še bolj intenziven razvoj trajnostnega turizma.

Ključne besede: mestni turizem, novi turistični produkti, izzivi, Mestna občina Ljubljana, Slovenija

ABSTRACT

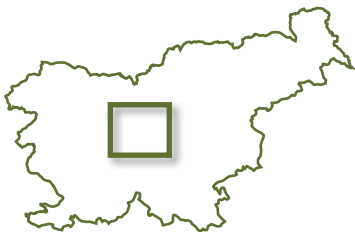
Examples of sustainable tourism forms in the City Municipality of Ljubljana
The tourist destination of Ljubljana is one of the leading destinations in the field of sustainable tourism on a global scale. It is characterized by true sustainability, which is an extremely important element of its character, story, and international positioning. With its green image and focus on sustainable development, the city offers excellent opportunities for even more intensive development of sustainable tourism.

Key words: urban tourism, new tourist products, challenges, City Municipality of Ljubljana, Slovenia

V novi turistični strategiji Ljubljane in Ljubljanske regije za obdobje 2021–2027 je zapisana vizija, ki v razvoj turizma močno vpleta tudi element trajnosti: »... *Ljubljana je vodilna in najbolj ustvarjalna mestna destinacija trajnostnega življenjskega sloga na svetu ...*« (Strategija razvoja turistične ... 2021).

Trajnostni razvoj je zapleten proces, pri katerem je ključnega pomena povezovanje in upoštevanje različnih vidikov: okoljskega, družbenega ter gospodarskega (Trindade s sodelavci 2017). Ljubljana je mesto in ravno zato je toliko bolj pomembno, da prav vsi člani mestnega delovanja razumejo, kaj je trajnost, se med seboj dopolnjujejo, sodelujejo in nadgrajujejo. Velika mestna družina, kot v Ljubljani radi poimenujemo mestno upravo, je trajnost pomembno naslovila že pred več kot 15 leti. Na njej strateško gradijo vsi pristojni oddelki, javne službe, holdingi, javni zavodi in drugi.

Po letu 2010 je v Mestni občini Ljubljana opazna skokovita rast turizma. Število nočitev je med letoma 2010 in 2014 sprva počasi naraščalo, pozneje (2014–2019) pa je naraslo za kar 14 % letno. Leta 2019 je bila Mestna občina Ljubljana edina slovenska občina, ki je zabeležila več kot 2 milijona nočitev. Večino (kar 95 %) so jih prispevali tuji gostje. Za Mestno občino Ljubljana je značilna izrazita sezonskost turističnega obiska. Vrhunec se beleži v obdobju od julija do septembra. Manjši porast obsega turističnega obiska je mogoče zaznati še v decembru, kar je posledica predprazničnega dogajanja v prestolnici. Rast turizma se je (kot drugod po svetu) močno zaustavila s pandemijo koronavirusa. Po podatkih Turizma Ljubljana se je število turističnih prihodov zmanjšalo za kar 78 %. Prve znake okrevanja je bilo mogoče zaznati leta 2021, saj se je število opravljenih nočitev (tako domačih kot tujih gostov) v Ljubljani v primerjavi s predhodnim letom povečalo za 59 % (Koncilja 2022).

Avtorica besedila:
ALENKA SORŠAK, univerzitetna
 diplomirana geografinja,
 višja svetovalka področja III
 za trajnostni turizem
 Turizem Ljubljana, Krekov
 trg 10, 1000 Ljubljana
 E-pošta: alenka.sorsak@
 visitljubljana.si

Avtorji fotografij:
ANDREJ TARFILA,
IZTOK MEDJA, DUNJA WEDAM

COBISS 1.04 strokovni članek

Prispevek predstavlja izbrane ukrepe, ki jih je sprejela Mestna občina Ljubljana in prispevajo k (nadaljnemu) razvoju trajnostnega turizma v mestu. Ukrepi povezujejo različne akterje v občini in s tem ustvarjajo nove trajnostne produkte, ki krepijo moč in vlogo mestnega turizma.

Prvi korak – prometna ureditev

Največja vidna transformacija v smeri trajnostnega razvoja v Ljubljani se je zgodila leta 2007, ko se je mestno jedro zaprlo za ves motoriziran promet (Koblar 2016). Takrat je bila to drzna odločitev, saj je večina lokalnega prebivalstva temu nasprotovala. Če prebivalce ponovno vprašamo, najbrž ni Ljubljančana, ki bi si še vedno želel avtobusov na Tromostovju ali ogromnega parkirišča na Kongresnem trgu.

Območje mestnega jedra, ki je zdaj zaprto za motoriziran promet, obsega kar 17 hektarov, kar je največja (strnjena) peš cona v Evropi. Posledica zaprtja je

bilo občutno izboljšanje kakovosti zraka in znatno zmanjšanje hrupa. S tem smo domačini in obiskovalci dobili dovolj prostora za sprehajanje ter občudovanje žive in živahne Ljubljane. Na drugi strani zaprto mestno jedro Turizmu Ljubljana omogoča spodbujanje mehke mobilnosti, od pešačenja, kolesarjenja, kot tudi uporabo javnega prevoza (Koblar 2016; Mesta mestom ... 2020).

Spodbujanje kolesarjenja je pomembno tako v mestu kot tudi na njegovih robovih. Med obiskovalci postaja vse bolj priljubljen mestni sistem samopostrežne izposoje koles BicikeLJ. Na voljo je že več kot 800 koles, urejenih pa je prek 300 km kolesarskih stez (BicikeLJ 2022). Na drugi strani Mestna občina Ljubljana z recikliranjem zemljišč spreminja manjša območja v kolesarske poligone oziroma kolarke. V neposredni bližini mestnega

jedra, na Golovcu, so urejene gorsko-kolesarske steze, ki so po mnenju gorskih kolesarjev ene najboljših v državi (Golovec trails 2022). S tem Mestna občina Ljubljana poskuša celostno pokriti različne interese na področju kolesarstva. Nenazadnje je bil pomen kolesarjenja v prestolnici izpostavljen tudi ob letošnjem (2022) gostovanju kongresa Velo-city, največjega svetovnega srečanja na področju kolesarjenja, kolesarske infrastrukture, kolesarskih inovacij in drugega.

Privlačnost destinacije za kolesarje predstavljamo obiskovalcem na različne načine. Mesto je mogoče s kolesom najbolje izkusiti na tematskih kolesarskih poteh, ki so označene z modrimi lamelami: obvodni, Plečnikovi in gozdni poti. Skupaj s turističnimi deležniki smo identificirali tudi 12 kolesarskih poti, ki vodijo zunaj Ljubljane. Gre za poti različnih

zahtevnostnih stopenj, prilagojene različnim ciljnim skupinam (Kolesarske poti 2022).

Posamezna kolesarska pot je obiskovalcem predstavljena v GPS formatu, ki poleg splošnih informacij vsebuje tudi informacije o poti, razdalji, vrsti kolesarske poti glede na zahtevnost, vzpone, spuste in drugo, nudi pa tudi informacije o različnih ogleda vrednih znamenitostih in posebnostih ob poti. S tem kolesarska pot uporabniku nudi celovito doživetje z veliko informacijami. Obiskovalcem Ljubljane so na voljo tudi vodene kolesarske ture, med katerimi sta tudi posebni dožitvi *S kolesom po Plečnikovi dediščini* in *Brko tura*, ki ponujata vpogled v mestno kulturno dediščino (Kolesarske poti 2022).

V zadnjem obdobju tudi ostali načini mobilnosti v mestu prehajajo na bolj trajnosten način delovanja. Tak primer je *Kavalir*, vozilo na električni pogon, ki ga kdorkoli lahko pokliče kadarkoli in se z njim brezplačno zapelje z ene točke do druge; prilagojeno je tudi gibalno oviranim osebam. Okolju prijazen je tudi električni turistični vlakec *Urban*, ki obiskovalce popelje po turistični krožni poti. Deluje po sistemu *hop on-hop off* in vključuje 10 lokacij. Nenazadnje so pomembne korake v smeri trajnostnega razvoja naredili v javnem podjetju Ljubljanski potniški promet (LPP). Mestni avtobusi postajajo vse bolj priljubljen način prevoza, k čemur nedvomno prispeva tudi dejstvo, da ima kar 95 % meščanov najbližje postajališče za mestni potniški promet oddaljeno manj kot 500 m. Vsi mestni avtobusi

Slika 1: Petkovškovo nabrežje spada v območje mestne peš cone (foto: Iztok Medja).

so nizkopodni in s tem dostopni tudi ljudem z gibalno oviranostjo, več kot polovica pa jih vozi na zemeljski plin oziroma metan, s čimer so izpolnjeni najstrožji kriterije glede izpustov. Cilj LPP-ja je, da bodo do leta 2027 prav vsi mestni avtobusi vozili na obnovljive vire energije, kot so metan, vodik ali elektrika (Strateški načrt ... 2021).

Povezovanje urbanega kmetijstva in gastronomije

Ljubljana je zelena prestolnica. Gre za naziv, podeljen mestom, ki najbolj poskrbijo za okolje, se uspešno spopadajo z problemom okoljske obremenjenosti, in s tem srbijo za boljše kakovost življenja meščanov (Zelena prestolnica Evrope 2016). V Ljubljani ima vsak prebivalec na voljo kar 542 m² zelenih površin. Na območje Mestne občine Ljubljana segajo štirje Krajski parki: Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, Zajčja Dobrava, Polhograjski dolomiti in Ljubljansko barje. Ljubljana ima tudi bogato biotsko raznolikost, saj so samo v Krajskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib popisali že več kot 3000 rastlinskih in živalskih vrst (Djošan 2017).

K biotski raznovrstnosti pomembno prispevajo čebele, saj se je v mestu ohranilo tako imenovano urbano čebelarjenje. Formalno ga omejuje avtocestni obroč, znotraj katerega lahko naštejemo več kot 200 čebeljih panjev, v katerih živi do 40 milijonov čebel. Razdalje med panji so majhne in rekli bi lahko, da skupaj predstavljajo en velik čebeljak. Ljubljana se ponaša tudi s svojim čebeljakom, ki stoji v Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani, lansko leto pa smo na

Slika 2: Osrednja ljubljanska tržnica je odprta skozi celo leto, razen ob nedeljah in praznikih (foto: Dunja Wedam).

pobočju Grajskega griča postavili repliko Plečnikovega čebelnjaka. Panje najdemo tudi na številnih strehah, med drugim na strehi Cankarjevega doma in Hotela B&B Ljubljana Park, ki pridelan med svojim gostom postreže pri zajtrku. Obsežna francoska raziskava je dokazala, da so mestne čebele celo bolj zdrave, dolgožive in medonosne od podeželskih sestic, kar pripisujejo biotski pestrosti, prehranski raznolikosti in odsotnosti pesticidov. Čebele ogrožajo podnebne spremembe, bolezni, škodljivci in krčenje njihovega življenjskega prostora. V Ljubljani se tega dobro zavedamo, zato vsako leto spomladi izvedemo ozaveščevalno kampanjo »pokosili bomo, ko se bodo čebele najedle«, s pomočjo katere opozarjamo na pomen življenja čebel (Oblak 2021; Urbano čebelarstvo 2022). Vzpostavili smo tudi tako imenovano *Čebeljo pot*, ki je del mestne turistične ponudbe. Ob svetovnem dnevu čebel v sodelovanju z Mestno občino Ljubljano pripravimo različne aktivnosti

in brezplačna vodstva (Čebelja pot 2022).

Čeprav govorimo o urbanem prostoru, je ohranjanje kmetijstva na ravni Mestne občine Ljubljana izjemnega pomena. Kmetijstvo je še vedno najboljši skrbnik naravnih virov in tudi v primestnem prostoru eden najpomembnejših oblikovalcev pokrajinske podobe, hkrati pa omogoča zaposlitev lokalnemu prebivalstvu (Oblak 2021).

Glavni cilji do leta 2027 so zapisani v Strategiji razvoja podeželja in urbanega kmetijstva Mestne občine Ljubljana (2021). Z njimi se želijo doseči čim višjo stopnjo samooskrbe, povezati ponudnike in ponudbo podeželja, s čimer se bo zagotovilo zanesljivo oskrbo s hrano ter količinsko večjo in raznovrstnejšo ponudbo, meščane pa ozavestilo o pomenu in kakovosti lokalnih proizvodov in dvignilo njihovo raven zaupanja v kratke lokalne verige in blagovne znamke.

Na območju Mestne občine Ljubljana je skoraj 900 kmetijskih gospodarstev, ki se večinoma ukvarjajo s poljedelstvom in živinorejo (velik del je mešanih kmetij), manjši delež predstavljajo zelenjadarske in sadjarske kmetije ter kmetije, katerih lastniki kmetujejo ob delu (Oblak 2021). Trenutno je v občini vzpostavljenih okrog 20 prodajnih mest na domu, e-tržnic in tržnic. Med slednjimi je predvsem za obiskovalce najbolj privlačnimi Osrednja ljubljanska tržnica, kjer svoje sezonske pridelke in proizvode prodajajo okoliške kmetije. Posebna zanimivost so pridelovalci iz neposredne bližine tržnice, na primer Krakovega, ki svoje pridelke še dandanes s posebnim vozom oziroma cizo pripeljejo skozi mestno jedro.

Ker je gastronomija nepogrešljiv del turistične ponudbe, smo na Turizmu Ljubljana že leta 2015 začeli s projektom *Zelene nabavne verige*. Glavni cilj je, da se v mestni turistični ponudbi poveča delež jedi in pijač iz lokalno in sezonsko pridelanih sestavin. V prvi fazi smo v sodelovanju z Oddelkom za varstvo okolja na Mestni občini Ljubljana, Tovarno trajnostnega turizma Goodplace in Kmetijsko zadrugo Jarina vzpostavili spletno platformo, ki je gastronomskim ponudnikom omogočala nabavo lokalnih sestavin. V dobrem letu in pol je zadruga dobavila več kot 17 ton lokalnih sestavin. Pilotni projekt je pokazal, da sistem dobave ne deluje optimalno, saj je bilo gostinskim ponudnikom naročanje prek spletnega portala časovno preveč obremenjujoče. Skupaj z Oddelkom za varstvo okolja Mestne občine Ljubljana, Regionalno razvojno agencijo Ljubljanske urbane regije, Kmetijsko

gozdarskim zavodom Ljubljana in Zavodom Ekometer smo zato projekt nadgradili in začeli z vzpostavitvijo *Borze lokalnih živil*. Uspešno smo organizirali kar štiri dogodke in na njih lokalne pridelovalce, ki so na enem mestu predstavili svojo ponudbo, povezali z gostinci, hotelirji, predstavniki šol in vrtcev ter drugih javnih zavodov iz Ljubljanske urbane regije (Zelene nabavne verige 2022).

Uspešnost projekta dokazujejo domače in tuje nagrade, med njimi Premiki naprej 2018 za najboljšo izboljšavo v javni upravi, mednarodno priznanje *Best of Cities 2019* za najboljšo trajnostno prakso v kategoriji mest in posebno priznanje žirije *International Travel & Tourism Awards*, ki je bilo podeljeno v okviru ene najpomembnejših globalnih turističnih borz *WTM London*. Prav tako je bil projekt izbran za zmagovalca na prvi stopnji izbora za najuglednejšo okoljsko nagrado na svetu *Energy Globe Awards 2021*.

Projekt smo nadgradili z vzpostavitvijo *Kulinaričnega koledarja*, v katerem vsak mesec določimo ključno živilo, značilno za Ljubljano, navdihnjeno s ponudbo v tistem mesecu na ljubljanski tržnici. Izbrana živila so na primer trnovska ledenka, ljubljansko zelje, rumeno korenje, krompir kifeljčar ali pehtran, ki iz meseca v mesec pišejo sezonske kulinarične zgodbe. Za izbrano sestavino pripravimo tri recepte, jih posredujemo ljubljanskim gastronomskim ponudnikom in jih s tem spodbudimo, da v okviru sezonske ponudbe vsak mesec ponudijo vsaj eno jed s ključno sestavino, s čimer podprejo tudi lokalne pridelovalce.

Recepti so zastavljeni tako, da so primerni za različne tipe gostinske ponudbe, od prigrizkov ali napitkov do kompleksnejših jedi. V osnovi so zapisani preprosto, da imajo sodelujoči gostinci možnost nadgradnje, odvisno od ambicij in želja in tudi osebne interpretacije posameznega kuharskega mojstra (Kulinarični koledar 2022).

Del kulinarične zgodbe je *Ljubljanski zajtrk*, ki ga ponujajo različni hoteli in restavracije. Sestavljen je iz jedi, ki izhajajo iz zelenih nabavnih verig po načelu »iz lokalne njive na lokalno mizo, do gosta«. Jedi so lahko sodobne ali tradicionalne, lahko so kreativno nadgrajene ali takšne, kakršne so kuhale naše babice. Ljubljanski zajtrk lahko obiskovalci okusijo tudi v sklopu doživetja Dobimo se na plac, enem od naših pet-zvezdičnih doživetij, ki vključuje tudi sprehod po osrednji tržnici. Turizem Ljubljana krovno gastronomsko zgodbo vodi pod blagovno znamko *Gourmet Ljubljana*, katere glavni cilji so povezati vse lokalne gastronomske ponudnike, jih vključevati v skupne projekte in promocijo, jih usmerjati in izobraževati. Za to področje že od leta 2016 skrbi na Turizmu Ljubljana zaposlena višja svetovalka področja za razvoj proizvodov in storitev, ki je z gastronomskimi ponudniki ves čas v terenskem stiku, jih usmerja, povezuje in vključuje v projekte (Gourmet Ljubljana ... 2022).

Izkazalo se je, da je tovrstno povezovanje (predstavljeno na zgornjih primerih) izjemno pomembno, saj se na ta način lahko usklajujeta ponudba in povpraševanje, hkrati pa lahko udeleženci na enem mestu pridobijo

konkretne informacije in kontakte posameznih ponudnikov, s čemer se še vnaprej krepijo tako verige ponudnikov, kot tudi odnosi med njimi in ostalimi akterji v verigi.

Ohranjanje kulturne dediščine in ustvarjanje novih produktov

Eden od glavnih motivov prihodov gostov v segmentu prostočasnega turizma v Mestni občini Ljubljana je kultura, zato smo že leta 2017 sprejeli Strateške smernice kulturnega turizma 2017–2020 (2016), tik pred sprejetjem pa je nov tovrstni dokument. Cilji, ki jim bomo sledili do leta 2027, bodo še vnaprej temeljili na ohranjanju kulturne dediščine, oblikovanju inovativnih turističnih produktov, sodelovanju z različnimi deležniki s področja kulture in skupnemu prizadevanju, da Ljubljana ostane kreativna in ustvarjalna destinacija.

Ljubljano je po načelih trajnostnega razvoja že pred več kot 100 let zasnoval arhitekt Jože Plečnik. Bil je izjemen vizionar, ki je v prostorsko ureditev obvezno vključeval tudi ozelenitev javnih prostorov. Poleg arhitekturnih del so njegove tudi parkovne ureditve na planoti Grajskega griča, v Trnovskem pristanu, Jakopičevem sprehajališču v Tivoliju in drugod. Plečnik je oče trajnosti v Ljubljani, saj njegove trajnostne prakse temeljijo na uporabi lokalnih materialov, sodelovanju z lokalnimi mojstri, vse projekte pa je izvedel s skromnimi sredstvi (Jan 2001). Kako zelo nam je pomembno ohranjanje kulturne dediščine, kaže tudi aktivno sodelovanje pri lanskoletnem vpisu Plečnikove dediščine na UNESCO-v seznam svetovne kultur-

Slika 3: Čevljarski most je zasnoval arhitekt Jože Plečnik (foto: Andrej Tarfila).

ne in naravne dediščine (Izbrana Plečnikova dela ... 2021).

V tem kontekstu smo se lotili digitalnega inoviranja Plečnikove nepremične kulturne dediščine. Gre za izvirno in inovativno turistično doživetje, povezano s kulturo in kulturno dediščino Ljubljane ter uporabo naprednih tehnologij. V kombinaciji 360-stopinjskih fotografij, 3D skeniranja in 3D modeliranja smo izvedli digitalno inoviranje petih enot Plečnikove nepremične kulturne dediščine na območju Mestne občine Ljubljane in Osrednjeslovenske statistične regije. Iz vseh petih enot smo oblikovali interaktivno vodenje po Plečnikovih delih, imenovano *Mojster Plečnik*, ki poleg ogleda glavnih Plečnikovih znamenitosti v središču mesta nudi tudi virtualni sprehod po digitaliziranih enotah zunaj središča Ljubljane in v preostalem delu

Osrednjeslovenske statistične regije (Mojster Plečnik 2022).

Gre za inovativen pristop k vodenju po Plečnikovi dediščini in njenem valoriziranju, s tem, da vanjo ne posegamo, hkrati pa jo z digitalizacijo naredimo dostopno za vse. Projekt je bil v celoti zaključen oktobra 2021, vzpostavljeni produkti pa sovpadajo s 150. obletnico Plečnikovega rojstva, ki jo obeležujemo v letu 2022. Turistični produkt je Slovenska turistična organizacija umestila na seznam edinstvenih turističnih doživetij *Slovenia Unique Experiences*, ki izpolnjujejo obljubo in pozicijo Slovenije kot zelene in butične destinacije. Prav tako smo s projektom v kategoriji Turizem osvojili prvo mesto na letošnjem tekmovanju digitalnih presežkov Slovenije *Websi*, mednarodna organizacija *Green Destinations* pa je projekt

uvrstila med TOP 100 *Sustainability stories*, ki izpostavljajo najbolj trajnostne destinacije na svetu.

Letošnjo jesen predstavljamo tudi osem novih butičnih doživetij, ki bodo manjše skupine udeležencev seznanile s tradicionalnimi obrtni v Ljubljani, dežnikarstvom, tiskarstvom, tkalstvom, lončarstvom in zlatarstvom. Nova doživetja predstavljajo še obstoječe ljubljanske obrti, ozaveščajo lokalno prebivalstvo o pomenu ohranjanja kulturne dediščine, ob tem pa so pomemben prispevek k nadaljnjemu razvoju turistične ponudbe v mestu.

Premagovanje izzivov (predno vodijo v konflikt)

Nedvomno razvijanje trajnostnega turizma prinaša tudi raznolike ovire in izzive, pri katerih pa je vselej ključno, na kakšen način k njim pristopimo in kako jih razrešujemo. Izpostaviti velja dva ključna izziva, katerima se Mestna občina Ljubljana posveča v zadnjih dveh letih. Prvi je povezan s socialno pravičnostjo, drugi pa s posledicami čedalje intenzivnejših pritiskov turizma, ki lahko povzročijo raznolike konflikte.

Izjemno pomembni vrednoti Mestne občine Ljubljane sta socialna pravičnost in enakost, kar postaja tudi vse bolj pomemben vidik trajnostnega turizma. Turizem Ljubljana je vključen v Svet za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir v Mestni občini Ljubljana. Na ta način sodelujemo pri številnih projektih, kot so umestitev taktilnih oznak, nižanje robnikov ob pločnikih, urejanje posebnih javnih

parkirnih mest ter namestitev klančin za lažji dostop starejših in gibalno oviranih oseb ter družin z otroškimi vozički do trgovin in lokalov v starem mestnem jedru. Skupaj smo razvili aplikacijo *Ljubljana by Wheelchair*, ki je ustvarjena za potrebe gibalno oviranih obiskovalcev. Za uporabnika prijazna in enostavno zasnovana aplikacija omogoča enostavno iskanje gibalno oviranim dostopnih turističnih točk (Trajnostni turizem v ... 2022).

V zadnjih letih se je turistična industrija znašla pred številnimi izzivi, ki se nanašajo predvsem na tako imenovani pred-turizem (angleško *pre-tourism*). O tem pogosto pišejo različni mediji, destinacije kot so Benetke, Barcelona, Dubrovnik in Amsterdam pa že sprejemajo ukrepe za zmanjšanje števila obiskovalcev. Po številu obiskovalcev je bilo leto 2019 v marsikateri destinaciji rekordno, vendar se v pokovidnem času turizem prav hitro postavlja nazaj v ustaljene tirnice (International tourism back ... 2022).

V Ljubljani problematike množičnega turizma (še) ni, se je pa zavedamo in se je tudi strateško lotevamo. Preusmerjanje turističnih tokov je eden od glavnih ciljev, ki smo jih zapisali tudi v novi turistični strategiji (Strategija razvoja turistične ... 2021). Že od leta 2018 uspešno razvijamo kulturne četrti, ki bodo na turistični zemljevid postavile alternativne vsebine in se razvijale zunaj strogega mestnega jedra. S povezovanjem različnih akterjev in Ljubljančanov razvijamo razvojno pot, ki je ne narekuje le tržni uspeh, ampak tudi zadovoljstvo vseh deležnikov, vpetih v utrip območja.

Lokalni deležniki in ustvarjalci bodo v sodelovanju s Turizmom Ljubljana najprej pilotno razvili Kulturno četrt Šiška, ki ji bo sledil razvoj kulturnih četrti Bežigrad, Moste in Vič (Strateške smernice kulturnega ... 2016).

Že od leta 2011 tako geografsko kot strateško turistične tokove preusmerjamo tudi v Osrednjeslovensko statistično regijo. V sodelovanju s štiriindvajsetimi občinami razvijamo in promoviramo turistično ponudbo regije, organiziramo izobraževanja in si izmenjujemo dobre prakse. Ker se je tovrsten koncept delovanja izkazal za izredno uspešnega, smo z letom 2017 odprli novo delovno mesto regijskega koordinatorja, katerega delo omogoča hitrejšo in bolj učinkovito izvajanje aktivnosti na regionalni ravni.

Turistične tokove si želimo preusmerjati tudi časovno, čeprav ne moremo govoriti, da je Ljubljana destinacija z izrazito kratko turistično sezono. Leta 2019 je namreč 80 % obiskovalcev prenočitve opravilo v osmih mesecih. Turistično najmanj obiskana sta februar in november (SURs 2019). Že leta 2017 smo začeli z izvajanjem festivala *November Gourmet*, katerega namen je bil, da privabimo zlasti tiste goste, ki jim je glavni motiv obiska Ljubljane gastronomija. Novembra se tako v mestu zvrstijo raznovrstne prireditve, njihova rdeča nit pa sta dobra hrana in vino. Obiskovalci lahko obiščejo različne dogodke, vinske sejme, degustacije, se udeležijo vodenih ogledov, kuharskih delavnic in tečajev, pa še kaj bi se našlo. V sklopu festivala poteka tudi strokovni dogodek

Evropski simpozij hrane (angleško *European Food Summit*), ki privablja številna znana kuharska imena z vsega sveta. Prihodnje leto na Turizmu Ljubljana pripravljamo popolnoma nov festival, ki bo potekal februarja.

Na Turizmu Ljubljana smo prepričani, da s svojim delovanjem pozitivno vplivamo na razvoj destinacije in prav zato smo že drugo leto zapored izvedli kampanjo »*Turizem dela Ljubljano*«. Z njo želimo prebivalce seznanjati s pozitivnimi učinki turizma na kakovost življenja v prestolnici in jih o tem dodatno ozaveščati. Opozoriti želimo ne le na pomen turizma kot gospodarske panoge, pač pa tudi na pomembno vlogo lokalnega prebivalstva, katerega zadovoljstvo in prispevek sta za mesto ključnega pomena. Da turizem Ljubljano bogati in jo dela še bolj zeleno, živahno, aktivno, ambiciozno, dostopno, prepoznavno in inovativno, so v drugi polovici septembra opozarjali plakati, radijske objave in oglasi na različnih spletnih platformah. Glavni cilj kampanje je bil turizem približati meščankam in meščanom, zato je bil septembra 2021 prvič organiziran *Teden Ljubljanskega turizma*. Projekt je nagovarjal vse Ljubljance, da si podrobneje ogledajo svoje mesto in doživijo mestni utrip v vseh pogledih, saj smo prepričani, da jih lahko presenetijo nekateri kotički, ki jih še niso odkrili, in doživetja, ki jih še niso izkusili.

Turizem Ljubljana velja za vodilno destinacijsko organizacijo v Sloveniji, ki dejavno sledi svetovnim turističnim trendom in je predvsem po svojih uspešnih trajnostnih praksah

(na primer obsežnih zelenih površinah na prebivalca, zaprtju mestnega središča za promet) tudi mednarodno prepoznavna. Sodelavci smo že od vsega začetka vključeni v *Zelena shema slovenskega turizma*, nacionalni certifikacijski program, s katerim Slovenska turistična organizacija označuje izpolnjevanje širokega spektra zahtev na področju trajnostnega turizma. Shema je tako orodje za oceno kot tudi izboljšanje trajnostnega delovanja. Ljubljana je kot prva v Sloveniji že leta 2016 dobila zlati znak, ga leta 2019 obnovila, letos pa prejela najvišjega možnega, platinastega. Z znakom *Slovenia Green Platinum* Ljubljana dokazuje, da je ena najuspešnejših destinacij v Zeleni shemi slovenskega turizma in, da uspešno sledi trajnostnemu razvoju.

Na mednarodni ravni se Ljubljana ponaša z nazivom *Zelena prestolnica Evrope 2016* in je še vedno edino glavno mesto s takšnim nazivom v tem delu Evrope. Na mednarodni ravni smo vključeni v mednarodno gibanje *Global Destinations Sustainability Movement*, v okviru katerega si skupaj s preostalimi svetovnimi destinacijami prizadevamo za izboljšanje področja trajnosti in izmenjevanje dobrih praks. Prav tako smo vključeni v mednarodno združenje *Green Destinations*, v sklopu katerega smo bili z dobrimi trajnostnimi praksami kot edina mestna destinacija nagrajeni že kar osemkrat. Smo tudi član evropske organizacije *City DNA (City Destinations Alliance)*, kjer med drugim aktivno sodelujemo v različnih fokusnih skupinah, kakršna je na primer *Sustainability Knowledge group*.

Sklep

Kljub nekaterim predstavljenim praksam trajnostnega delovanja se zavedamo, da turizem mestu prinaša tudi negativne učinke, a ključno je, da se izzivov lotimo celostno in pri tem vključimo različne deležnike.

Turistična panoga je tista, ki bo tudi v bodoče vplivala na trajnostni razvoj, ne zgolj v lokalnem, ampak tudi v globalnem smislu. V postkoronskem obdobju namreč svetovni turistični trendi temeljijo predvsem na razvoju regenerativnega turizma, s poudarkom na vključevanju in opolnomočenju lokalnega prebivalstva ter tesnem sodelovanju z različnimi deležniki.

Mestna občina Ljubljana bo tudi v prihodnje nadaljevala s trajnostnim upravljanjem destinacije. Zato bodo načrti, ki jih za v bodoče pripravljamo na Turizmu Ljubljana, še vnaprej temeljili na trajnostnem razvoju. Že v letošnjem letu začnemo s pripravo akcijskega načrta oziroma kažipota za trajnostni in pametni turistični razvoj destinacije Ljubljana v obdobju 2023–2027. V dokumentu bomo konkretizirali ključne uresničljive kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne strateške ukrepe ter dejanske projekte, ki bodo prispevali k nadaljnjemu trajnostnem in regenerativnem razvoju turizma na ravni destinacije. Ukrepe, ki bodo naslavljali tako okoljsko, gospodarsko kot družbeno polje delovanja turizma, bomo smiselno navezali na *Cilje trajnostnega razvoja Organizacije združenih narodov*. Prihajajoči projekti se bodo dotaknili tudi problematike podnebnih sprememb, zato načrtujemo izmero

ogljičnega odtisa destinacije in sprejem potrebnih ukrepov, izmerili bomo tudi nosilnost destinacije, prav tako pa se bomo strateško lotili zmanjševanja količin odpadkov v turistični pa-

nogi. V bodoče bomo velik poudarek namenjali tudi vključevanju lokalnega prebivalstva, posebej ranljivih skupin, in izvajanju družbeno-odgovornih pobud.

Turizem Ljubljana bo tudi v prihodnje s svojim delovanjem pozitivno vplival na lokalno okolje in s trajnostnimi praksami še vnaprej navdihoval tako slovenske kot tuje turistične destinacije.

Viri in literatura

1. Djošan, A. 2017: Ljubljana – zelena prestolnica: študija primera. Diplomsko delo, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru.
2. BicikeLJ 2022. Medmrežje: <https://www.bicikelj.si/sl/home> (25. 9. 2022).
3. Čebelja pot 2022. Mestna občina Ljubljana.
4. Golovec trails 2022. Medmrežje: <https://golovectrails.com/> (23. 9. 2022).
5. Gourmet trails Ljubljana: kulinarčni razcvet v Ljubljani 2022. Medmrežje: <https://gourmet-lj.si/si> (24. 9. 2022).
6. International tourism back to 60 % of pre-pandemic levels in January 2022. World Tourism Organization (UNWTO), 2022. Medmrežje: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-back-to-60-of-pre-pandemic-levels-in-january-july-2022> (27. 9. 2022).
7. Izbrana Plečnikova dela v Ljubljani vpisana na Seznam svetovne dediščine 2021. Ministrstvo za kulturo. Medmrežje: <https://www.gov.si/novice/2021-07-28-izbrana-plecnikova-dela-v-ljubljani-vpisana-na-seznam-svetovne-dediscine/> (26. 9. 2022).
8. Jan, A. 2001. Zasnova Plečnikovega načrtovanja prenove Ljubljane. Urbani izziv 12-1.
9. Koblar, S. 2016: Prometna obremenjenost cest v Ljubljani. Urbani izziv, posebna izdaja. Medmrežje: <https://www.urbani-izziv.si/Portals/urbaniizziv/Clanki/2016/Prometna%20preobremenjenost%20cest%20v%20Ljubljani.pdf> (19. 9. 2022).
10. Kolesarske poti 2022. Visit Ljubljana. Medmrežje: <https://www.visitljubljana.com/sl/obiskovalci/nacrtujite-svoj-obisk/kolesarske-poti/> (26. 8. 2022).
11. Koncilija, N. 2022: Pomen turističnoinformacijskega centra za turizem v turistični destinaciji Ljubljana. Magistrska naloga, Oddelek za geografijo Filozofske Fakultete Univerze v Ljubljani.
12. Kulinarčni koledar 2022. Turizem Ljubljana. Medmrežje: <https://www.visitljubljana.com/sl/turizem-ljubljana/turizem-dela-ljubljano/kulinaricni-koledar/> (25. 9. 2022).
13. Mesta mestom: Peščona v Ljubljani 2020. IPoP – Inštitut za politike prostora. Medmrežje: <https://ipop.si/2020/09/28/mesta-mestom-pescona-v-ljubljani/> (25. 9. 2022).
14. Mojster Plečnik 2022. Turizem Ljubljana. Medmrežje: <https://www.visitljubljana.com/sl/obiskovalci/nacrtujite-svoj-obisk/ogledi-in-izleti/mojster-plecnik/> (26. 9. 2022).
15. Oblak, U. 2021: Stanje in težnje v razvoju urbanega čebelarstva v Sloveniji. Magistrska naloga, Oddelek za geografijo Filozofske Fakultete Univerze v Ljubljani.
16. Strateški načrt družbe Javno podjetje Ljubljanski potniški promet, d. o. o. za obdobje 2022–2027. 2021. Medmrežje: https://www.lpp.si/sites/www.jhl.si/files/dokumenti/strateski_nacr_druzbe_lpp_d.o.o._za_obdobje_2022_-_2021.pdf (20. 9. 2022).
17. Strategija razvoja podeželja in urbanega kmetijstva Mestne občine Ljubljana za obdobje 2021–2027. 2021. Mestna občina Ljubljana. Medmrežje: <https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/SRPUK-MOL-2021-2027-za-splet-12.11.2021.pdf> (22. 9. 2022).
18. Strategija razvoja turistične destinacije Ljubljana in Ljubljanska regija 2021–2027. Turizem Ljubljana, 2021. Medmrežje: <https://www.visitljubljana.com/assets/Uploads/Povzetek-strategije-razvoja-Turizma-Ljubljana-2021-2027.pdf> (15. 9. 2022).
19. Strateške smernice kulturnega turizma 2017–2020. Turizem Ljubljana, 2016. Medmrežje: <https://www.visitljubljana.com/assets/Dokumenti-PDF/SSKT-Povzetek.pdf> (25. 9. 2022).
20. Statistični urad Republike Slovenije: Prihodi in prenočitve turistov, podrobni podatki, Slovenija. Ljubljana, 2019. Medmrežje: <https://www.stat.si/statweb/News/Index/8997> (28. 9. 2022).
21. Trajnostni turizem v Ljubljani 2022. Turizem Ljubljana. Medmrežje: <https://www.visitljubljana.com/sl/turizem-ljubljana/trajnostni-turizem-v-ljubljani/> (26. 9. 2022).
22. Trindade, E. P., Farias Hinnig, M. P., Moreira da Costa, E., Sabatini Marques, J., Cid Bastos, R., Yigitcanlar, T. 2017: Sustainable development of smart cities: a systematic review of the literature. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity 3-11. Medmrežje: <https://www.mdpi.com/2199-8531/3/3/11> (15. 9. 2022).
23. Urbano čebelarstvo 2022. Mestna občina Ljubljana. Medmrežje: <https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/podezelje/cebela-v-ljubljani/urbano-cebelarstvo/> (20. 9. 2022).
24. Zelena prestolnica Evrope 2016. Turizem Ljubljana. Medmrežje: <https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/zelena-prestolnica-evrope-2016/> (26. 10. 2022).
25. Zelene nabavne verige 2022. Turizem Ljubljana. Medmrežje: <https://www.visitljubljana.com/sl/turizem-ljubljana/turizem-dela-ljubljano/zelene-nabavne-verige/> (25. 9. 2022).